

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN SURIYE KRİZİNE YÖNELİK POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF UNITED NATIONS POLICIES FOR SYRIA CRISIS

Yrd. Doç. Dr. Osman AĞIR
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
osmanagir@gmail.com

Zehra AKSU
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi
zehraksu46@gmail.com

ÖZET

Birleşmiş Milletler Dünya'da barışın ve güvenliğin sağlanmasına katkı sağlamak, savaşların yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulmuş ve yetkilendirilmiş, 193 devletin üyesi bulunduğu, uluslar üstü bir örgüttür. BM Güvenlik Konseyi İnsani Müdahale Doktrini'ne göre herhangi bir devletin ülkesinde soykırım, zorunlu göç, iç savaş vb. çok vahim düzeyde insanî felâketler olduğu durumlarda, Güvenlik Konseyi'nin sorunu çözmek için gerekirse askerî müdahale kararı alabileceği hükmü bulunmasına karşın; Suriye iç savaşı ve daha önce yaşanan küresel krizleri önlemedeki başarısızlıkları, şu an için alternatifini bulunmayan BM sistemini sorgulanır hale getirmiştir. Arap Baharı'nın Suriye'ye yansması sonucu Suriye'de başlayan iç savaş kısa sürede büyük devletlerin çıkar mücadelesine dönüşmüş, yaşanan insani dramların çokta fazla dikkate alınmadığı bu krize yönelik BM, Güvenlik Konseyi'nin yapısı nedeniyle, etkili politikalar oluşturamamıştır. BM'nin Suriye iç savaşına yönelik politikalarının değerlendirildiği bu çalışmada; BM'nin genel yapısı ve işleyişine yer verilerek, Suriye'de yaşanan çatışmalara değinilmiş ve BM'nin Suriye sorununa yönelik politikaları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Suriye, Birleşmiş Milletler, Politika

ABSTRACT

The United Nations is a transnational organization of 193 states established and empowered to contribute to the peace and security of the world and to remove the devastating effects of war. According to the UN Security Council's Doctrine of Human Intervention, in the territory of any state, genocide, forced migration, Despite the fact that the Security Council may decide to take military intervention if necessary to solve the problem in cases where it is a very grave humanitarian disaster; The Syrian civil war and the failures that prevented the global crises that have taken place before have made the UN system, which is currently not available, questionable. The end of the Arab Spring reflecting on Syria The civil war that started in Syria soon turned into a struggle for the interests of the great states and the United Nations against this crucible, which did not take much account of the human tragedies that have taken place, have not been able to form effective policies due to the structure of the Security Council. In this study, the policies of the UN towards the Syrian civil war were evaluated; The general structure and functioning of the UN has been mentioned and the conflicts in Syria have been mentioned and the policies of the UN towards the Syrian question have been evaluated.

Keywords: Arab Spring, Syria, United Nations, Politics

تقييم سياسات الأمم المتحدة للأزمة السورية

مساعد. الدكتور. عثمان اكبر
جامعة كهرمان مارش سوتشو إمام
osmanagir@gmail.com

زهرة أكسو
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
جامعة كهرمان مارش سوتشو إمام
طالبة ماجستير
zehraksu46@gmail.com

ملخص:

الأمم المتحدة منظمة فوق وطنية، تضم 193 دولة، أنشئت لكي تمكن من الإسهام في تحقيق السلام والأمن في العالم وإزالة الآثار المدمرة للحروب. وفقا لمبدأ مجلس الأمن الدولي للتدخل البشري، في أراضي أي دولة، يكون فيها الإبادة الجماعية، الهجرة القسرية، وفي الحالات التي تكون فيها الكوارث الإنسانية في مستوى خطير جدا، وعلى الرغم من أن لمجلس الأمن سلطة حل التدخل العسكري إذا لزم الأمر لحل المشكلة، إن الحرب الأهلية السورية والفشل السابق الذي منع الأزمات العالمية التي وقعت من قبل جعل منظومة الأمم المتحدة، موضع شك. نهاية إنعكاس الربيع العربي على سوريا تحولت الحرب الأهلية التي بدأت في سوريا إلى كفاح من أجل مصالح الدول الكبرى، فإن الأمم المتحدة التي لم تؤخذ فيها الدراما الإنسانية في الاعتبار كثيرا، ولم تتمكن من وضع سياسات فعالة بسبب هيكل مجلس الأمن.

في هذه الدراسة، تم تقييم سياسات الأمم المتحدة تجاه الحرب الأهلية السورية. وقد تم ذكر الهيكل العام للأمم المتحدة وعملها، وقد تم ذكر الصراعات في سوريا، وتم تقييم السياسات تجاه القضية السورية للأمم المتحدة.

الكلمات المفتاحية: الربيع العربي، سورية، الأمم المتحدة، السياسة

1. GİRİŞ

Ocak 2010'da Tunus'ta başlayan Arap Baharı aradan geçen sürede Ortadoğu coğrafyasının büyük bir bölümünü yeniden şekillendirmiştir. Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Bahreyn'de yaşanan olaylar kimi ülkelerde yönetim değişikliklerini, kimilerinde ise reform süreçlerini başlatmıştır. Arap Baharı'nın belki de en uzun durağı olan Suriye'de olaylar Mart 2011'den bu yana devam etmektedir. Suriye'de yaşananlara özellikle Libya'ya karşı gerçekleştirilen NATO müdahalesinin ardından daha temkinli yaklaşan dünya, süreci uzaktan ve dikkatle izlemektedir. Batının başını çektiği ve BM çatısı altında kararlar almaya çalışan devletlerin karşısında, Suriye'deki sorunların bir iç mesele olduğunu savunan bu nedenle herhangi bir dış müdahaleye karşı çıkan devletler Rusya, Çin ve İran'dır (Yazıcı, 2012: 40). BM Güvenlik Konseyi üyesi devletlerin Suriye iç savaşında farklı tarafları desteklemeleri ve vekalet savaşları yürütmeye başlamaları ise Suriye krizinin içinden çıkılmaz bir hal almasına sebep olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Milletler Cemiyeti, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına engel olamamış, İkinci Dünya Savaşı'nda büyük bir yıkım yaşayan dünya atom bombasının savaşlarda kullanılmasının dünyayı yok edebileceği gerçeğini fark etmiştir. Buradan hareketle, ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirmek, küresel sorunlara ortak çözümler üretmek ve yeni bir savaş yaşanmaması için kurulan Birleşmiş Milletler (BM) çeşitli konularda uluslar üstü norm oluşturmaya çalışmış; ancak küresel sorunların çözümünde beklenen başarıyı sağlayamamıştır. BM'nin küresel sorunların çözümündeki başarısızlığının çeşitli nedenleri bulunmakla birlikte en önemlisi Güvenlik Konseyi'nin* yapısı gösterilmektedir.

Toplum halinde yaşayan bireyler nasıl birbirleriyle ilişki kurmadan yaşayamazlar ise, günümüz devletleri de diğer devletlerle ilişki kurmadan yaşama şansına sahip değildir. Bir arada yaşama ise bir hukukun varlığını ve uygulanmasını gerektirmektedir. BM sistemi içerisinde bir hukuk oluşturulmuş ise de 21. yüzyıl itibarıyla yaşanan insan hakkı ihlalleri ve çatışmalar bu hukukun uygulanmadığını göstermektedir. Geleneksel noktada birçok kimse BM'nin kuruluş amacını gerçekleştirmediği başarı sağlayamadığını dile getirmektedir. Suriye'de yaşanan insan hakkı ihlalleri ve BM sisteminin yaşanan dramalara müdahale edememesi, yirminci yüzyılın sonlarında hayli popüler olan çeşitli uluslararası ilişkiler teorilerinin önemini yitirdiğini göstermektedir.

Temel amacı Suriye'de yaşanan iç savaşın durdurulmasına yönelik BM tarafından yürütülen çalışmaların irdelenmesi olan bu çalışma; dünyada savaşların yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla kurulmuş ve yetkilendirilmiş olan BM'nin Suriye iç savaşında yaşanan insanlık dramlarına yönelik etkili politikalar uygulayamadığı denencesine dayalı olarak hazırlanmıştır. Çalışmada; BM'nin genel yapısı ve işleyişine yer verilerek, Suriye'de yaşanan çatışmalara değinilmiş ve BM'nin Suriye sorununa yönelik politikaları değerlendirilmiştir.

2. BM'İN YAPISI VE İŞLEYİŞİ

BM'nin kuruluşu İkinci Dünya Savaşı'nın galip devletleri tarafından gerçekleştirilmiş, kuruluş amacında dünya barışının korunması temel hedef olarak belirlenmiştir. BM'nin, Suriye krizine yönelik politikalarının daha iyi anlaşılabilmesi için bu bölümde kuruluşun kurumsal yapısı ve işleyişine yer verilmiştir.

2.1. BM'nin Kısa Tarihçesi ve Genel Yapısı

Wilson, dünya barışının devletler topluluğunun ortak çabasıyla sağlanabileceğini ve sürdürülebileceğini ifade etmiş, uluslararası bir teşkilatın bu işlevi yerine getirebileceğini belirtmiştir (Sandıklı ve Kaya, 2014: 137). Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren Paris Barış Konferansı'nın 25 Ocak 1919 tarihinde yapılan toplantısında küresel barışı koruyacak bir örgüt kurulmasına karar verilmiş ve bir komisyon oluşturularak sözleşme hazırlanmıştır. Hazırlanan sözleşme 28 Nisan 1919 tarihinde Konferans Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve böylece Milletler Cemiyeti (MC) kurulmuştur. Cemiyetin amaçları ise uluslararası işbirliğini geliştirmek, uluslararası barış ve işbirliğini sağlamak için savaşa başvurmamak konusunda birtakım yükümlülükler kabul etmek, karşılıklı ilişkilerde adaleti korumak ve anlaşmadan doğan yükümlülüklere saygı göstermek olarak belirtilmiştir (Karluk, 2014: 141). Ancak sözleşmenin tüm bu maddelerine karşın, savaş sonrası yapılan anlaşmalardaki adaletsizlikler ve sömürge anlaşmazlıkları yeni bir dünya savaşının başlamasına engel olamamıştır.

İkinci Dünya Savaşı Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırması ile başlamış, Mayıs 1945'de Almanya'nın teslim olmasıyla savaşın Avrupa kısmı, Ağustos 1945'de ise Japonya'nın teslim olması ile savaşın Asya kısmı sona ermiştir. ABD tarafından Japonya'ya karşı kitle imha silahı olan atom bombasının kullanılması insanlık tarihi açısından bir ilke sahne olmuştur (Ateş, 2014: 147). Milletler Cemiyeti'nin beklenen başarıyı elde edememesi, İkinci Dünya Savaşı sırasında yeni bir örgütün

*BM Güvenlik Konseyi kuruluşun yürütme organı gibi görev yapmakta olup toplam 15 üyeden oluşmaktadır. İngiltere, Fransa, Rusya, ABD ve Çin Konseyin 5 daimi üyesi olup, bu üyelere birisinin veto ettiği bir kararın Konseyden çıkması mümkün değildir.

kurulmasına temel bir gerekçe olmuştur. Bu bağlamda yaşanan en önemli gelişme ise MC'ye üye olmayan ABD'nin sisteme dahil edilmesi yönündeki çabalarıdır (Denk, 2014: 542).

14 Ağustos 1941 yılında ABD Devlet Başkanı Roosevelt ve İngiltere Devlet Başkanı Churchill'in görüşmesi sonucunda uluslararası işbirliğini öneren ilkelerin yer aldığı "Atlantik Şartı" bildirisi yayınlanmıştır. Daha sonra bu belgeye Mihver Ülkelerine karşı savaşmakta olan 26 ülke tarafından "Birleşmiş Milletler Bildirgesi" ile destek verilmiştir. BM Şartı, 26 Haziran 1945'te San Fransisco'da Çin, Fransa, ABD, Sovyetler Birliği ve İngiltere başta olmak üzere 50 kurucu üyenin temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Daha sonra Polonya'nın da katılımıyla kurucu üye sayısı 51'e yükselmiştir. Birleşmiş Milletlerin resmi kuruluş tarihi ise 24 Ekim 1945'dir ve 24 Ekim günü her yıl kutlanmaktadır (United Nations, 2016).

BM Anlaşması'nda örgütün amaçları savaş yorgunu devletlerin gelecekteki askeri çatışmaları engelleme ve devletler arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri iyileştirme konusunda yardımcı olacak bir kuruluş oluşturma isteklerini ifade edecek kadar geniş kapsamlıdır. Milletler Cemiyetinin de temel amacı uluslararası barış ve güvenliğin korunması idi. Birleşmiş Milletlerin de temel amacı küresel barış ve güvenliğin korunmasıdır. Anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözülmesinin öngörüldüğü BM sisteminde barışın korunması konusundaki temel görev ise *Güvenlik Konseyine* yüklenmiştir (Bennet ve Oliver, 2015: 86).

Birleşmiş Milletler Şartı; örgütün kurumsal yapılanması, prensipleri, işlev ve sorumluluk alanlarını belirleyen 111 maddeden oluşmakta ve Birleşmiş Milletlerin altı temel organı bulunmaktadır. Bunlar; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreteryadır. Bunlarla beraber 15 adet uzmanlık kuruluşu, çok sayıda program ve komisyon Birleşmiş Milletlerin bir parçası olarak çalışmalarını sürdürmektedir (Ateş, 2014: 159)

Bir evrensel örgüt olarak kurulan ve günümüzde bütün bağımsız devletlerin üye olduğu Birleşmiş Milletler, uluslararası toplumun tümü adına, onları ilgilendiren hemen her konuda faaliyet gösteren bir örgüttür (Arı, 2013: 93). 1945 yılında kurulan BM muhafazakarlıkla değişim arasında bir denge gözetilecek şekilde kurulmuştur. Milletler Cemiyeti savaşı önlemeyi başaramadığı için BM antlaşması, Cemiyet Misakı'nın kusurlarını düzeltme hedefi çerçevesinde hazırlanmıştır. Sonuçta ortaya çıkan şey, çizgileri ve biçimleri farklı, fakat motoru aynı olan yeni bir otomobil modeli olmuştur (Bennet ve Oliver, 2015: 71). Birleşmiş Milletler kendini "adalet ve güvenliği, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliği uluslararası tüm ülkelere sağlamayı amaç edinmiş küresel bir kuruluş" olarak tanımlamaktadır.

İki dünya savaşının yıkıcı etkilerinin bir daha yaşanmaması fikrine dayalı olarak kurulmuş olan BM bugün itibarıyla 193 üyesi bulunan ve ülkeler arası ilişkilerde kuvvet kullanılmasını yasaklayan bir örgüttür. Genel merkezi ABD'nin New York kentinde bulunmaktadır. Örgütün yapısı nedeniyle işlevlerini yerine getiremediği sıklıkla tartışılmakla birlikte, kaldırılmasından ziyade yeniden yapılandırılmasının savunulmasının dünya barışı için daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

2.2. Birleşmiş Milletlerin Ana Organları ve Bu Organların Görevleri

Birleşmiş Milletlerin ana organları Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Genel Sekreterlik, Uluslararası Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Konsey ile Vesayet Konseyi'dir (United Nations, 2016).

2.2.1. Genel Kurul

Birleşmiş Milletler çatısı altında, 1945 yılında oluşturulan Genel Kurul, 193 üyeden oluşmakta olup örgütün ana politik ve temsil organıdır. Uluslararası meselelerin tartışılmasında ve devletlerarası hukukun oluşumunda önemli görevleri vardır (United Nations, 2016). Genel Kurul BM'nin en önemli organı olup genel tartışma arenasıdır (Bennet ve Oliver, 2015: 71). Kurul, üye devletlerden oluşur ve her üyenin bir oy hakkı vardır. Ayrıca Kurulda her üyenin daimi temsilcisi bulunur ve kararlar genellikle oyçokluğuyla alır. Genel kurul örgütün kamuya en açık organıdır (Ateş, 2014: 159).

Genel Kurul'un Antlaşmada belirtilen görev ve yetkileri şunlardır (www.unicankara.org.tr);

- Silahsızlanma ve silahların kontrolünü öngören düzenlemeler dahil olmak üzere uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına yönelik konuları ele almak ve tavsiye kararları vermek
- Güvenlik Konseyi'nde ele alınan ihtilaflar ve konuları kapsamamak üzere Dünya barışı ile ilgili konularda oturumlar düzenlemek ve tavsiye kararları almak;
- Güvenlik Konseyi'nde ele alınan ihtilaflar ve konular hariç olmak üzere Antlaşma kapsamına giren konularda ve BM organlarının görev ve yetkilerini kapsayan başlıklarda oturumlar düzenlemek ve tavsiye kararları almak;
- Uluslararası siyasi iş birliğini, uluslararası hukukun geliştirilmesi ve tedvini, herkesi kapsayan temel insan hak ve özgürlüklerin hayata geçirilmesi ve ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, sağlık, alanlarında uluslararası iş birliği sağlanması için çalışmalara başlamak ve tavsiyede bulunmak;
- Kökeni her ne olursa olsun milletler arasındaki dostça ilişkileri bozacak herhangi bir sorunun barışçıl yolla çözülmesi konusunda tavsiyede bulunmak;
- Güvenlik Konseyi ve diğer Birleşmiş Milletler organlarının vereceği raporları değerlendirmek;
- Güvenlik Konseyi'nin daimi olmayan üyelerini, Ekonomik ve Sosyal Konsey üyelerini ve Vesayet Konseyi'nin ek üyelerini (gerekli olması durumunda) seçmek; Güvenlik Konseyi ile birlikte Uluslararası Adalet Divanı Yargıçlarını seçmek; ve Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi doğrultusunda Genel Sekreteri atamaktır.

BM Genel Kurulu altmış yıldan uzun bir süredir uluslar arasında dostça ilişkilerin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Pek çok önemli uluslararası anlaşmanın yapılması, Genel Kurul'un ve bünyesindeki bazı komisyonların katkılarıyla mümkün olmuştur; ancak Genel Kurul kararlarının herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. Buna karşılık, bu organın kabul ettiği kararların siyasî ve ahlâkî ağırlığı vardır (Aral, 2013: 10).

2.2.2. Güvenlik Konseyi

Hem Mihvere karşı gerçekleştirilen savaş çabasının liderliğini yapan hem de savaş sonrası uluslararası örgütlenmeye hakim olan büyük güçler Güvenlik Konseyini BM'nin en önde gelen organı olarak tasarlamışlardır. Bu devletlere göre uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusunda yardımcı olacak bir mekanizmanın oluşturulması yeni örgütün temel amacı olacak ve yürütme büyük devletlerin gücüne dayanacaktır. Savaş zamanında müttefikler arasında görülen işbirliğinin devam ettirilmesiyle anlaşmazlıklara çözümler bulunabilecektir. En güçlü devletlerin kendi aralarında işbirliği yapmamaları halinde ise çözüm üretilmesi mümkün olmayacaktır (Bennet ve Oliver, 2015: 98-99).

Güvenlik Konseyi 15 üyeden oluşmaktadır ve bunlardan beşi BM sözleşmesi gereğince konseyde bulunurlar ve veto hakları vardır. Diğer on üye ise geçici üyeler olup iki yıllığına Genel Kurul tarafından seçilirler. Daimi üyeler ABD, İngiltere, Fransa, Rusya Federasyonu ve Çin'den oluşur (Karluk, 2014: 153). Türkiye'de 2009-2010 yıllarında bu organ içinde geçici üye statüsünde görev almıştır. Konsey'de herhangi bir kararın çıkması için en az 9 devletin "evet" oyu vermesi gerekir; ancak "hayır" oyları içinde hiçbir sürekli üyenin oyunun olmaması gerekir. Ayrıcalıklı bir topluluk oluşturan sürekli üyeler, II. Dünya Savaşı'ndan zaferle çıkan devletler olup, kendilerini veto yetkisiyle ödüllendirmişlerdir (Aral, 2013: 9). Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler (BM)'in icra organıdır ve politik alanda BM'nin yürütme organı vazifesindedir. BM Anlaşmasının 24'üncü maddesine göre uluslararası alanda barış ve güvenliğin sağlanması sorumluluğu öncelikle BM Güvenlik Konseyine verilmiştir ve aynı maddenin hükmüne göre bu kararlar tüm üyeler için bağlayıcıdır (Paine, 1997).

Güvenlik Konseyi'nin görev ve yetkileri şunlardır (www.unicankara.org);

- Birleşmiş Milletler ilke ve amaçları çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliğini korumak;
- Silah üretimini düzenleyici önlemler almak;
- Tarafların sorunlarını barışçıl yollardan çözmeleri için görüşmeye davet etmek;

- Uluslararası uyuşmazlıklara yol açabilecek anlaşmazlıkları ve sorunları araştırmak ve bu sorunların ya da maddelerin çözümü için tavsiyede bulunmak;
- Durumun ağırlaşmasını önlemek için ilgili tarafları söz konusu önlemlere uymaya çağırarak;
- Konsey kararlarının etkinliğini arttırmak amacıyla Birleşmiş Milletler üyelerini yaptırım gibi doğrudan şiddet içermeyen Güvenlik Konseyi kararlarına uymaya çağırarak;
- Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için güç kullanımına başvurmak ya da onay vermek;
- Yerel anlaşmazlıkların bölgesel düzenlemeler aracılığıyla barışçıl yollarla çözülmesini teşvik etmek ve bu bölgesel düzenlemelerin BM yetkisi dahilinde kullanılmasını sağlamak;
- Genel Kurul'a Genel Sekreter ataması konusunda tavsiyede bulunmak ve Kurul'la birlikte Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarını seçmek;
- Uluslararası Adalet Divanı'ndan yasal konularda hukuki rapor talep etmek; Birleşmiş Milletler'e yeni üye kabulü konusunda Genel Kurul'a tavsiyede bulunmaktır.

2.2.3. Genel Sekreterlik

Tam zamanlı çalışan uluslararası memurlardan oluşan bir yapıdır. Genel sekreterin rolü beklentilerin ötesinde genişlemiştir (Bennet ve Oliver, 2015: 98-99). Genel sekreter Genel Kurulun önerisi üzerine Genel Kurul'ca 5 yıllık süre için atanır ve Genel Sekreterlik New York'tadır. Sekreterlik, BM'nin diğer Organlarının çalışabilmeleri için gerekli ortamı sağlayan BM'nin önemli bir organıdır (Karluk, 2014: 156).

Asli görevi örgüt çalışanlarının atamasını yapmak, örgütü temsil etmek, bütçeyi hazırlamak, örgütün yönetimini yürütmek (Ateş, 2014: 159) olan Genel Sekreter, örgütün çalışmalarını değerlendiren ve gelecekteki önceliklerin taslağını çizen bir rapor yayınlar. Uluslararası anlaşmazlıkların çıkmasını, tırmanmasını ya da yayılmasını önlemek için bağımsız, tarafsız ve birleştirici konumunu kullanarak "iyi niyet" faaliyetlerinde bulunur (www.unicankara.org).

2.2.4. Uluslararası Adalet Divanı

Devletler arasındaki yasal anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmakla görevli Uluslararası Adalet Divanı, Birleşmiş Milletler ve onun özel teşkilatlarına hukuk müşavirliği hizmeti verir. Divanın Tüzüğü, Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın ayrılmaz bir parçasıdır (www.unicankara.org). Divan 15 yargıçtan oluşur ve yargıçlar, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nce seçilirler, görev süreleri ise dokuz yıldır ancak tekrar seçilebilirler. Divanda bir devletten iki yargıç bulunamaz. Uluslararası Adalet Divanı'nın merkezi Hollanda'nın Lahey kentindedir (Ateş, 2014: 168).

UAD, kendi belirlediği çalışma usullerine sahiptir. Kararları basit oy çokluğuyla alır. Almış olduğu kararlar sadece taraflar için bağlayıcı olsa da, alınan kararların uluslararası hukuk sisteminde belirli bir ağırlığı vardır (Denk, 2014, 551). BM'nin bütün üyeleri otomatik olarak UAD'nin üyesidir[†]. Divan, anlaşmazlığın tarafı olan devletler tarafından kendisine getirilen davalara bakar (Bennet ve Oliver, 2015: 108).

2.2.5. Ekonomik ve Sosyal Konsey

BM anlaşmasında yer alan hedeflere ulaşmak için uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim ve sağlık gibi konularda çalışmalar yapar. 54 üyesi[‡] olup, 18 üyesi her yıl genel kurul tarafından seçimle yenilenmektedir (Karluk, 2014: 153). Üyelerinin Güvenlik Konseyi'nin hiçbir etkisi olmaksızın doğrudan Genel Kurul tarafından seçilmesi ve güvenliğin dışında BM'nin ekonomik ve sosyal konularla da ilgilendiğini göstermesi açısından önemli bir organdır (Denk, 2014: 548).

Ekonomik ve Sosyal Konsey'in görev ve yetkileri şunlardır (www.unicankara.org):

[†]BM'ye üye olmayan devletlerinde UAD'ataraf olmaları mümkündür.

[‡] Üyeler farklı bölgelerine kota verilmesi suretiyle seçilirler (Afrika 14, Asya 11, Latin Amerika ve Karayipler 10 vb.)

- Uluslararası ekonomik ve sosyal konuları ele almak ve Birleşmiş Milletler'e üye devletlere siyasi tavsiyelerde bulunacak ana forum niteliğini taşımak;
- Uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık ve ilgili konularda çalışmalar yapmak, rapor hazırlamak ve tavsiyede bulunmak;
- İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesini sağlamak ve uygulamak;
- Ekonomik, sosyal ve ilgili alanlarda büyük uluslararası konferanslar hazırlamaya ve organize etmeye yardımcı olmak ve bu konferansların koordineli olarak takibini yapmak;
- Birleşmiş Milletler'e bağlı özel teşkilatların çalışmalarını yine onlara danışarak ve tavsiyede bulunarak ve Genel Kurul'a tavsiyelerde bulunarak koordine etmektir.

BM'ye bağlı IMF, Dünya Bankası ve Dünya Sağlık Örgütü gibi uzmanlık kurumları arasında eşgüdüm sağlamak, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yetkileri arasındadır. Pek çok hükümet dışı sivil toplum örgütü bu organın faaliyetlerine istişari statüde katılmaktadır. Ayrıca Konsey'in kararları bağlayıcı nitelikte değildir (Aral, 2013: 10).

2.2.6. Vesayet Konseyi

Kendi kendini yönetemeyen bölgelerin uluslararası toplum adına gözetim ve denetimi amacıyla kurulmuştur (Bennet ve Oliver, 2015: 108). Vesayet konseyinin gözetimindeki bölgeler ya bağımsız devlet olmuş ya da başka devletlere katılmışlardır. Görevi biten Vesayet Konseyi'nin üye sayısı şu anda Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesine[§] indirilmiş ve gerek görülmesi halinde danışılacak bir yapıya dönüştürülmüştür (www.unicankara.org).

3. ARAP BAHARI VE SURİYE KRİZİ

Birinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenen modern Orta Doğu ve Kuzey Afrika bazı önemli kırılma anları yaşamıştır. Bunlardan ilki İkinci Dünya Savaşı sonrası bölge ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanması ve İsrail'in kurulmasıdır**. İkinci kırılma anı ise Mısır'ın 1978 yılında Camp David antlaşmasını imzalaması ve 1979 İran Devrimidir. Üçüncü kırılma anı ise Soğuk Savaş'ın bitimidir. Yeni tek kutuplu dünya düzeninde ABD güçlerinin 11 Eylül saldırıları sonrası İslam topraklarındaki varlığı bölgede rahatsızlık oluşturmuştur. Otoriter Arap yönetimlerinin uygulamış oldukları ABD yanlısı liberal ekonomik reformların olumsuz sonuçlarının batı yanlısı politikaların milli onur krizi ile birleşince Arap isyanlarının kıvılcımı ateşlenmiştir (Duran ve Ardıç, 2014: 671).

Arap dünyasında halk demokratik ve ekonomik hak taleplerini sokak yürüyüşleriyle dile getirmeye, otoriter iktidar yapılarına itiraz etmeye başlamıştır. Tek adam ve aile yönetimlerinin tahakkümüne, sıkıyönetim uygulamalarına başkaldıran Arap toplumları insan haklarının korunması, siyasi özgürlüklerin sağlanması, gelirlerin adil paylaşılması ve işsizliğin giderilmesi için değişim istemişlerdir (Sandıklı ve Semir, 2012). Arap coğrafyasında filizlenen bu siyasi özgürlük talepleri, Kasım 2010'da Tunus'tan başlayarak Soğuk Savaş döneminin tek adam yönetimlerini derinden sarsmıştır. Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'in ardından Suriye'de de halk sokağa çıkmıştır (Topal, 2015: 118).

Suriye 1971'den beri aralıksız olarak Baas Partisi ve bu partinin kontrolünü elinde bulunduran Esed ailesi tarafından yönetilmektedir. Soğuk Savaş yıllarının politik ortamından faydalanarak otoriter rejimine hayat alanı oluşturan Suriye yönetimi Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından dış politikasında strateji değiştirerek Batıya yaklaşmak istemiştir. Bu amaçla Suriye, I. Körfez Savaşı'nda müttefik kuvvetlere destek vermiştir. Hafız Esed'in ölümü, yerine daha yenilikçi ve reformist gözüken Beşşar Esed'in seçilmesi Suriye'nin uluslararası sistemle ilişkilerinin yeniden düzenlenebileceği yönünde bir umut oluşturmuş; ancak ABD Başkanlığına George W. Bush'un seçilmesi ve ardından yaptığı "şer eksen" açıklamasıyla Suriye'yi hedef göstermesi Suriye yönetiminin kendisini tecrit etmesine sebep olmuştur (SDE, 2012: 3).

Suriye'de 2011 yılı Mart ayında başlayan meşru hak talepleri Esed rejimince kanlı bir şekilde bastırılmaya çalışılmış, barışçıl protestolara silahlı ve ölümcül müdahalelerde bulunulmuştur. Esed

[§]Çin, Fransa, Rusya Federasyonu, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri

** 1948 yılında İsrail devletinin kurulması bölge için son yüzyılda meydana gelen en önemli gelişmedir.

rejiminin göstericilere doğrudan ateşli silahlar kullanması ise Suriye’de bir iç savaşın başlamasına sebep olmuştur (Yılmaz, 2013: 2). Ortaya çıkan istikrarsızlık Suriyelileri güvenli bölgeler arayışı içinde zorunlu göçe maruz bırakmıştır. Bu zorunlu göçler hem ülke içerisindeki değişik bölgelere hem de ülke dışına yönelik olarak gerçekleşmiştir (Orhan, 2014: 5). Krizin sonucu olarak on binlerce kişi hayatını kaybetmiş, evsiz kalmış ya da ülkedeki şiddet ortamından kaçarak Türkiye, Irak ve Lübnan gibi komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (Tepeciklioğlu ve Tepeciklioğlu, 2015: 172). İç savaş devam ederken rejim güçleri şiddeti artırmış, zaman zaman kimyasal silah dahi kullanmıştır. Toplu ölümlerin ve dramların yaşandığı Suriye’deki durumun çözümü noktasında uluslararası camia üzerine düşeni yerine getirememiştir. Soğuk savaş dönemine benzer şekilde ABD ve Rusya’nın başını çektiği taraflar arasında vekalet savaşları yaşanmaya başlanmıştır.

İç savaş devam ederken Esed rejimi şiddeti artırmış ve Ağustos 2013’te sivil halka karşı kimyasal silah kullanmıştır. Bu saldırı sonrasında uluslararası toplum, Suriye’ye karşı yapılacak müdahale konusunda bölünmüş; ancak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Obama’nın bu konuda Kongre desteği aradığı esnada yapılan Rusya’nın teklifini Suriye’deki rejimin kabul etmesi üzere, ABD müdahale fikrinden vazgeçmiştir (Buçukçu, 2011: 9).

Suriye krizi, Arap Baharının devamı niteliğinde olmasının da etkisiyle daha başladığı andan itibaren uluslararası kimlik kazanmış bir olaydır. Krizin çabuklukla uluslararası toplumun gündeminin ilk sırasına oturmasının başlıca sebepleri arasında Ortadoğu’nun dünya siyasetinin en hassas bölgelerinden olması, ABD, Rusya, Çin, Avrupa Birliği (AB) gibi küresel aktörlerin bölgeye olan ilgisi ve bölgesel güçlerin güvenlik endişeleri ile Suriye’deki en küçük değişimlere bile duyarlı olmaları sayılabilir (Tepeciklioğlu ve Tepeciklioğlu, 2015: 175). Suriye’de ABD ve Rusya’nın çıkarlarının çatışması sorunun çözümünü zorlaştıran başka bir nedendir. Rusya, Tartus ve Lazkiye’deki askeri üsleri aracılığıyla Akdeniz’e ulaşmış olma konumunu sürdürmek ve küresel bir güç olduğunu ispat etme çabasında, ABD ise Orta Doğu’daki hegemonyasını devam ettirme çabasıdadır.

4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN SURİYE KRİZİNE YÖNELİK POLİTİKALARI

Uluslararası Sistemde çatışmalar kadar barışı sağlama çabaları da eskidir. Özellikle teknolojinin katkısıyla yaygın bir savaşın yıkıcılığı bu düşüncüyü daha da kuvvetlendirmiştir. Bu nedenle Aristo’nun iddiasının aksine artık savaşlar bir mülk edinme yolu olmaktan çıkmış ve küresel barışı sağlama çabaları daha fazla önem kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler (BM), kimilerine göre egemen devletlerin ürettiği anarşinin üstesinden gelmenin tek aracı, kimilerine göre ekonomik ve toplumsal ilişkilerin küreselleşmesine uygun düşecek bir yapılanmadır (Hardt ve Negri, 2008: 31).

BM Tüzüğüne göre örgüt, barış ve uluslararası güvenliğin sağlanmasının ötesinde temel insan hakları, cinsiyet eşitliği ve bütün halkların ekonomik ve sosyal refahını temin etmek gibi çok geniş amaçları yükümlenmiş ve Milletler Cemiyetinden farklı olarak kararların yaptırım gücünü artıracak sosyo-ekonomik ve askeri tedbirlerle desteklenmiştir (Mgboji, 2006: 860).

II. Dünya Savaşı’nın ardından kurulan Birleşmiş Milletlerde, savaşın galibi beş devletin daimî üye olarak yer aldığı Güvenlik Konseyi oldukça güçlü ve geniş yetkilerle donatılmış, buna mukabil tüm üye devletlerin eşit bir şekilde temsil edildiği Genel Kurul bir müzakere organı olarak şekillendirilmiştir. Ancak Güvenlik Konseyinin belirleyici ve hükmedici bir konuma sahip kılındığı bu sistemin, temel amaç olan uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması açısından başarısız olduğu ortaya çıkmıştır (Topal, 2014, 104).

Güvenlik Konseyi 1990’ların başında "İnsanî Müdahale Doktrini" adı verilen yeni bir doktrin geliştirmiştir. Yalnızca Konseyce formüle edilen ve BM Kurucu Antlaşması’nda sözü edilmeyen bu doktrine göre; herhangi bir devletin ülkesinde soykırım, zorunlu göç, iç savaş, askerî darbe ya da açlık tehlikesi gibi çok vahim düzeyde insan hakları ihlalleri ya da insanî felâketler olduğu takdirde Güvenlik Konseyi sorunu çözmek için gerekirse askerî müdahale kararı alabilecektir (Aral, 2013: 13). Bu karar dünyadaki çatışma ve insan hakkı ihlallerinin azaltılması adına başlangıçta umut verici olarak algılanmıştır.

Mart 2012’de başlayan ve halen devam etmekte olan Suriye muhalefeti ile Baas yönetimine bağlı silahlı güçler arasındaki çatışmaları durdurabilmek ve Suriye’de barış ve istikrarı yeniden sağlayabilmek amacıyla BM ve Arap Birliği tarafından temsilci olarak atanan Kofi Annan tarafından bir plan ortaya konulmuştur. Ancak Annan Planı, uygulanması için son tarih olarak verilen 12 Nisan’ın üzerinden uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen hâlâ tam manasıyla uygulanamamakta; Suriye’de kan akmaya devam etmektedir. Bu durumda Suriye konusunda daha etkin bir tavır içerisinde olmaları beklenen uluslararası toplum da sorunun çözümüne yönelik adım atmakta her geçen gün gecikmektedir (Akgün, 2012).

Yaşanan iç savaş nedeniyle çoğunluğu sivil olmak üzere çok sayıda Suriyelinin hayatını kaybettiği, on binlercesinin yaralandığı veya komşu ülkelere sığındığı, işkenceye ve cinsel saldırılara uğradığı belirtilmektedir. İnsan hakları ihlallerinin sistematik bir devlet politikası hâline geldiği Suriye’de iç savaşın neden olduğu can ve mal kaybı ile uluslararası barış ve güvenliğe yöneltmiş olduğu tehdit, doğal olarak Birleşmiş Milletler (BM) önünde de gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Suriye’de yaşananlar, ilk olarak 21 Nisan 2011’de Filistin ile İsrail arasındaki müzakerelerin ele alındığı Güvenlik Konseyi toplantısında gündeme gelmiş; ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya protestoculara yönelik şiddeti dile getirerek soruna bir çözüm bulunması çağrısında bulunmuşlardır. Ancak Rusya ve Çin, Suriye’nin içişlerine yönelik herhangi bir müdahalenin kabul edilemez olduğunu gerekçe göstererek konunun Güvenlik Konseyinde görüşülmesine karşı çıkmıştır (Saira, 2012: 2-3). Daha sonra, Suriye’de yaşananlar tekrar Güvenlik Konseyinin önüne gelmiş; ABD, Almanya ve Brezilya dâhil bazı devletler uygulanan şiddetin kınanması ve acilen sonlandırılması çağrısında bulunulmasını talep etmişlerdir. Fakat Rusya ve Çin, Suriye’deki durumun yine uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit teşkil etmediğini ileri sürerek konunun görüşülmesine engel olmuştur. Güvenlik Konseyindeki bir diğer teşebbüs ise, 4 Şubat 2012’de gerçekleştirilmiştir. Bu kez Konseye üye on üç ülke, yaygın ve ağır insan hakları ihlallerinden dolayı Suriye yönetimini kınayan ve şiddete son verilerek taraflar arasında ateşkes ilan edilmesini öngören bir karar tasarısını Konseye sunmuşlardır. Ancak bu tasarı da, önceki teşebbüslerde olduğu gibi yine Rusya ve Çin’in veto yetkilerini kullanmaları sebebiyle kabul edilmemiştir (Topal, 2014, 102-103). Çin ve Rusya’nın her vetosu ise Suriye’deki yıkımın artmasına neden olmuştur (Adams, 2015: 3). Dolayısıyla Güvenlik Konseyinin iki bloğa^{††} ayrılmış olması diğer küresel sorunlarda olduğu gibi Suriye konusunda da bir karara varılmasını olanaksız kılmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi’nce, Arap Baharı’nın bir devamı olarak görülen Suriye’de yaşanan kriz üzerine getirilen karar tasarısının Rusya ve Çin’in engellemesine takılması krizin uluslararası rekabet boyutunu ortaya çıkarmış ve tırmandırmıştır. Rusya ve Çin perspektifinden bakıldığında; Moskova, Arap Birliği’nin Kasım 2011’de açıkladığı “Şiddetin kaynağı nerede olursa olsun şiddete son vermek gerektiğini” öngören girişimini aktif bir şekilde desteklediğini belirtmiştir. Moskova söz konusu karar tasarısına, Suriye muhalefetinin silahlı radikallerden ayrılması çağrısını ve Suriye yönetiminin ordu birliklerini şehirlerden çekmesi talebine silahlı grupların da şehirleri terk etmesi talebini eklemeyi önerdiğine dikkat çekmiş ve buna rağmen her iki önerinin de karar tasarısını hazırlayanlar tarafından tamamen reddedildiğini belirtmiştir. Moskova, Tarafların hukuk ve diyalog çerçevesinde anlaşmaya varabileceklerinden emin bir şekilde Suriye’de sosyal, siyasi ve ekonomik sorunların çözümünü güç kullanmadan ve halk ile diyalog içerisinde çözülmesini ummaya devam etmektedir. Bu nedenle, Suriye krizinin çözümü için tüm güç kullanımına son verilmesini; siyasi, sosyal ve ekonomik reformların gerçekleştirilmesini istemekte, bunun yanı sıra herhangi bir yaptırım uygulanmasına da karşı çıkmaktadır (www.tuicakademi.org).

Beşinci yılını geride bırakan Suriye krizi, yaklaşık 300 bin kişinin ölmesinden ve 4-5 milyon kişinin de mülteci durumuna gelmesinin ardından yeniden BM Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) gündemine gelmiştir. Aradan geçen zaman zarfında BMGK konuyla ilgili çok sayıda toplantı yapmış, on kadar da karar almıştır. 14 Nisan 2012’deki ilk karar, Suriye’de ateşkes çağrısı için dönemin BM Genel Sekreteri’nin adıyla anılan bir yol haritası olmuş ve ülkeye 30 askeri gözlemci gönderilmiş; ancak Esad alınan karara uymamış, neyi gözlemlediği pek belli olmayan heyetin daha sonra görev süresini

^{††}BM Güvenlik Konseyi’nde Çin ve Rusya Doğu Bloğunu oluştururken; ABD, İngiltere ve Fransa ise Batı Bloğunu oluşturmaktadır.

uzatan ve sayısını artıran kararlar alınmıştır. Ardından 27 Eylül 2013'te ülkedeki tüm kimyasal silahların imha edilmesini öngören karar tasarısı en önemli BM kararı olarak tarihe geçmiş; ancak Esad bu karara da uymamıştır. Bunun üzerine BMGK, kararlarına başka bir sorunu konu etmiş ve dikkatini DAEŞ'e yöneltmiş, 22 Şubat ve 14 Temmuz 2014'te alınan kararların birinde DAEŞ ve yabancı savaşçılarla mücadele, diğerinde de insani yardım konuları düzenlenmiştir. Günümüze kadar BMGK gündemine gelen en yaşamsal karar tasarıları Rusya ve Çin tarafından veto edilmiş; hal böyle olunca da bir daha önemli konular, nasıl olsa veto edileceği için, gündeme gelememiştir. Son olarak 18 Aralık 2015'de alınan karar taslağına göre Ocak ayı başında Suriye'de ateşkes müzakereleri başlayacak, müzakerelere DAEŞ ve El Nusra katılmayacak, 18 Ocak'ta ateşkesin nasıl denetleneceği açıklanacak, 6 ay içinde güvenilir, kapsayıcı ve mezhepsel olmayan bir yönetim kurulacak ve 18 ay içinde de "özgür ve adil" seçimler yapılacaktır (Dedeoğlu, 2015). Ancak aradan geçen zamana karşın bu kararda uygulamaya geçirilememiştir.

Mart 2012'de başlayan ve halen devam etmekte olan Suriye muhalefeti ile Baas yönetimine bağlı silahlı güçler arasındaki çatışmaları durdurabilmek ve Suriye'de barış ve istikrarı yeniden sağlayabilmek amacıyla BM ve Arap Birliği tarafından temsilci olarak atanan Kofi Annan tarafından bir plan ortaya konulmuştur. Ancak Annan Planı, uygulanması için son tarih olarak verilen 12 Nisan'ın üzerinden uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen hâlâ tam manasıyla uygulamaya geçirilememiştir (SDE, 2012: 3). Rusya ve ABD'nin uzlaşmaması durumunda da BM'nin Suriye'de çözüme yönelik bir politikayı yaşama geçirmesi beklenmemelidir.

Suriye'deki şiddet sarmalının son bulmasına yönelik çabalar, Uluslararası kamuoyunun bölünmüşlüğü ve Güvenlik Konseyinin sergilemiş olduğu başarısızlık nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. Binlerce insanın ölümüne, yaralanmasına, evlerini terk etmesine neden olan iç savaş ise, bütün şiddetiyle sürmekte ve Suriyelilerin yaşamış olduğu acılar birer istatistikî veri olarak kayda geçmeye devam etmektedir.

5. BM'NİN SURİYE KRİZİNE YÖNELİK POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Uluslararası alanda devletlerin çıkarlarının birbirleriyle örtüşmemesi nedeniyle küresel barış bir türlü sağlanamamaktadır. Buna karşın yaygın bir savaşın neden olacağı büyük kayıplar uluslararası sistemi oluşturan devletleri çözüm arayışına itmiştir. Küresel bir örgüt çatısı altında toplanma girişimleri Birinci Dünya Savaşı yıllarından daha öncesine dayanmakla birlikte bu konudaki ilk önemli girişim Milletler Cemiyetiyle (MC) yapılmış, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Birleşmiş Milletler (BM) kurulmuştur. Her şeyden önce bir Amerikan projesi olan BM, İkinci Dünya Savaşı'nın galiplerinin veto hakları nedeniyle adaletli olmayan bir işleyişe sahiptir (Birdiqli, 2010: 180).

BM örgütü, kurulduğu 1945 ile Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990'ların başına dek kendisinden beklenen işlevleri yeterince yerine getirememiştir. Bu dönemde başını ABD'nin çektiği kapitalist bloğa mensup ülkelerle Sovyetler Birliği öncülüğündeki sosyalist ülkeler arasındaki çift kutupluluğun tetiklediği Soğuk Savaş, Güvenlik Konseyi'nin etkin bir şekilde harekete geçirilmesini âdeta imkânsız kılmıştır. Dolayısıyla bu dönemde uluslararası krizler patlak verip konu Güvenlik Konseyi'ne getirildiğinde, ya sürekli üyelerden biri tarafından çoğunlukla veto edilmiş ya da hiçbir zaman Konsey'e getiril(e)memiştir. Örneğin ABD 1965-1973 arasında Vietnam'ı işgal edip, üç milyon Vietnamlıyı öldürdüğü ve her türden savaş suçu işlediği hâlde, bu hususta Konsey bünyesinde herhangi bir karar alınmamıştır. Sovyetler Birliği ise Soğuk Savaş döneminde Macaristan'ı (1956), Çekoslovakya'yı (1968) ve Afganistan'ı (1979) işgal etmiştir, fakat Güvenlik Konseyi bu saldırganlıklar karşısında da duruma müdahil olmamıştır. Yine İsrail tarafından uluslararası hukuka aykırı olarak gerçekleştirilmiş olan işgallere yönelik yaptırımlar da sonuçsuz kalmıştır (Aral, 2013: 11).

Beşinci yılını geride bırakırken Suriye krizi, yaklaşık 300 bin kişinin ölmesine ve 4-5 milyon kişinin de mülteci durumuna gelmesine neden olmuştur. Aradan geçen zaman zarfında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) konuyla ilgili çok sayıda toplantı yaparak kararlar almıştır. 14 Nisan 2012'deki ilk karar, Suriye'de ateşkes çağrısı için dönemin BM Genel Sekreteri'nin adıyla anılan bir yol haritası olmuş ve ülkeye 30 askeri gözlemci gönderilmiştir. Esad alınan karara uymamış, neyi gözlemlediği pek belli olmayan heyetin görev süresini uzatan ve sayısını artıran kararlar alınmış, ardından 27 Eylül 2013'te ülkedeki tüm kimyasal silahların imha edilmesini öngören karar tasarısı, en önemli BM kararı olarak tarihe geçmişti; ancak Esad bu karara da uymamıştır. Bunun üzerine BMGK,

kararlarına başka bir sorunu konu etmiş ve dikkatini DAES'e yöneltmiştir (Dedeoğlu, 2016). BM tarafından yürütülen tüm çabalar sonuçsuz kalmıştır; çünkü BM Güvenlik Konseyini oluşturan ülkelerin aralarında anlaşamaması yaptırım uygulanmasını olanaksız hale getirmektedir. Bu ülkeler tüm bu kaos ortamında bile birbirlerinin çıkarlarına dokunmamaya özen göstermektedirler. Bu durumda en önemli uluslarüstü örgüt olan BM, Suriye'de çözüme yönelik bir varlık gösterememektedir.

BM, Suriye'de, Yemen'de ve Libya'da yüz binlerce insanın yaşamını yitirmesini ve mağduriyetini önleyememiştir; ancak gündemdeki sorunları çözebilecek BM dışında ana aktör de bulunmamaktadır (Rivera, 2016). BM Genel Sekreterliği'nin 2016 yılı raporuna göre 13.5 milyon civarında Suriyeli'nin yardıma muhtaç olduğu, 6.5 milyon kişinin ülkesi içerisinde yer değiştirdiği ve 4.6 milyon kişinin ise mülteci konumunda bulunduğu belirtilmiştir (United Nations, 25/36). Bu süreçte BM 6 milyon insana aylık yemek yardımı yapmış, 4.4 milyon insana ise konut desteği verilmiş ve diğer yardımlarda bulunmuştur. 9 milyon kişiye sağlık hizmeti sağlanmış beş milyon kişi ise eğitim desteği vermiştir (Supporting Syria, 2016). Suriye ve diğer küresel sorunlar karşısında BM'nin etkisizliği göz önüne alındığında örgütün varlığı tartışmalı hale gelse de, küresel sistemde bu sorunlara çözüm umulacak başka bir yapılanma da bulunmamaktadır.

Genel olarak Suriye'de yaşananlar analiz edildiğinde, gerçekten de uluslararası alanda bir kural boşluğundan değil var olan kuralları uygulatabilecek bir otorite yoksunluğundan bahsedilebilir. BM öncülüğünde oluşturulmuş olan hukuki normlar bu tarz insanlık dramlarında dünya devletlerinin yaptırım da dahil her türlü tedbiri almasını öngörmektedir. BM'nin yapılanması bu normları uygulatabilecek iradede yoksundur. Devletler çıkarlarını maksimize edebilmek için Suriye'de hiçbir moral değerini dikkate almamaktadırlar.

6. SONUÇ

Birleşmiş Milletler'in en önemli kuruluş amacı uluslararası barış ve işbirliğinin sağlanmasıdır. Küresel sistemde başka hiçbir kurum bu konuda ne deneyime ne de yetkiye sahiptir. Suriye konusu ve dünyadaki diğer küresel sorunların çözümü noktasında BM'nin yetersiz kaldığı kabul edilip eleştirilmekle birlikte, bu çalışmada BM'nin gereksiz bir kuruluş olduğu ileri sürülmektedir. Ulaştığımız sonuç; küresel sorunların çözümünde hala BM'den başka alternatif olmadığı ve BM sisteminin adil ve hızlı karar alıp uygulayabilecek bir yapıya kavuşturulmasının dünya barışı açısından zorunlu olduğudur. BM'nin, büyük güçler arasında çıkar çatışmalarının yaşandığı bir platform ve aynı zamanda aralarındaki rekabet için bir araç niteliğine dönüştürülmesi ile örgütün yürütme organı olarak kabul edilen Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyenin birlikteliğiyle karar almak zorunda oluşu sistemin işleyişini olanaksız kılmaktadır. Öncelikle bu yapı değiştirilmelidir. Pratikte beş daimi üyeden Rusya ve Çin bir tarafta; ABD, Fransa ve İngiltere ise diğer tarafta yer almaktadırlar. Taraflar arasındaki küresel siyasetteki çıkar farklılıkları nedeniyle en temel konularda bile makul kararlar alınmamaktadır.

Arap Baharı'nın Suriye'ye yansması ile başlamış olan Suriye iç savaşında yaklaşık 300 bin kişinin yaşamını yitirmesine, 4-5 milyon kişinin mülteci durumuna gelmesine ve birçok insanlık dışı olayın yaşanmasına karşın BM bugüne kadar etkili bir çözüm üretememiştir. Aradan geçen zaman zarfında BMGK konuyla ilgili çok sayıda toplantı yapmış olmasına karşın, bazen veto mekanizması nedeniyle karar alamamış, bazen de alınan kararlar daimi üyelerin politika farklılıkları nedeniyle uygulanamamıştır. İnsani yardım açısından BM tarafından yapılan çalışmalar ise yetersiz olmakla birlikte belirli bir program dahilinde yürütülmektedir. Siyasi bir çözüm sağlanmadan insani yardımlarla, Suriye ve Suriyelilerin sorunlarının çözümü olanaksızdır.

KAYNAKÇA

Adams, S. (2015). "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council", Global Centre for the Responsibility to Protect Occasional Paper Series, [http://www.globalr2p.org /media /files/syriapaper_final.pdf](http://www.globalr2p.org/media/files/syriapaper_final.pdf).

Akgün, B. (2012). "Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler", Stratejik Düşünce Enstitüsü,

- <http://www.sde.org.tr/>, Erişim Tarihi: (17.03.2017).
- Aral, B. (2013). Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik, SETA Analiz, Sayı:72.
- Arı, T. (2013). Uluslararası İlişkiler Teorileri, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Ateş, D. (2014). Uluslararası Örgütler, Bursa: Dora Yayınları.
- Balcı, A. ve Kardeş, T., (2014). "Realizm", Introduction to International Relations: History, Theory, Concepts and Topics, İstanbul: Küre Yayınları, 119-135.
- Bennet, A. L. ve Oliver K. J., (2015). Uluslararası Örgütler, Çev: Nasuh Uslu, Ankara: BB101 Yayınları.
- Birdişli, F., (2010). "Birleşmiş Milletler (BM)'in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 3 / 11, 172-182,
- Buçukcu, Ö., (2011). "Genel Bilgiler", Ed.:Birol Akgün, Suriye Krizi'nde Bölgesel Küresel A.Ş. Aktörler:Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara, 4-9.
- Dedeoğlu, B., (2015). "BM'nin Suriye Kararı", <http://www.star.com.tr/yazar/bmnin-suriye-karari-yazi-1077958>.
- Dedeoğlu, B., (2016). BM'nin Suriye Kararı, <http://akademikperspektif.com/2016/01/03/bmnin-suriye-karari/>, Erişim Tarihi: (15.04.2017).
- Denk, E., (2014). "United Nations", Introduction to International Relations: History, Theory, Concepts and Topics, İstanbul: Küre Yayınları, 541-553.
- Duran, B. ve Ardiç, N., (2014). "Arab Spring", Birleşmiş Milletler", Introduction to International Relations: History, Theory, Concepts and Topics, İstanbul: Küre Yayınları, 669-682.
- Goldstein, S. J. ve Jon. C. P., (2015), Uluslararası İlişkiler, Çev. Haluk Özdemir, Ankara: BB101 yayınları.
- Hardt, M. ve Negri, A., (2008). İmparatorluk, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
<http://www.tuicakademi.org/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi-turkiye-ve-suriye-bahari/>, Erişim Tarihi (06.05.2017).
- <http://www.unicankara.org.tr/today/1.html#1>, Erişim Tarihi (06.04.2017).
- Karluk, R., (2014). Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar, İstanbul: Beta Yayınları.
- Manav, T., (2014). Birleşmiş Milletler: Dünya Barışını Koruyor mu? <http://akademikperspektif.com/2014/09/06/birlesmis-milletler-dunya-barisini-koruyor-mu/>, Erişim Tarihi (06.05.2017).
- Mgboji, I., (2006). "The Civilised Self and The Barbaric Other, Imperial Delusions of Orderand The Challenges of Human Security", Third World Quarterly, Cilt:27, Sayı:5, 855-869.
- Oğuzlu, T., (2014). "Liberalizm", Uluslararası İlişkilere Giriş, Tarih, Teori, Kavram ve Konular, İstanbul: Küre Yayınları, 135-153.
- Orhan, O., (2014). "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM Yayını, Rapor No: 189, Ankara.
- Paine, E., (1997). What is in a name? Proposal for Change in Membership Terminology Forthe Security Council" Global Policy Forum, www.globalpolicy.org.
- Rivera, J. D., (2016). "The New UN Chief Inherits Poisoned Chalice To Solve Syria Crisis", <http://www.middleeasteye.net/columns/new-un-chief-end-war-syria-and-trump-white-house-1708337888>, Erişim Tarihi: (15.05.2017).
- Saira, Mohamed, (2012), " The United Nations Security Council and The Crisis in Syria", American Society Of International Law, Cilt:16, Sayı:11, 1-3.
- Sandıklı, A. ve Semin, A., (2012). "Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye", Bilgesam, <http://www.bilgesam.org/>, Erişim Tarihi: (15.05.2017).
- Sandıklı, A. ve KAYA, E., (2014). Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-130-201404079sandikli_kaya.pdf, Erişim Tarihi: (13.04.2017).

- Stratejik Düşünce Enstitüsü, (2012). Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler, Ed: Birol Akgün, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü.
- Supporting Syria, (2016). The UN, <https://www.supportingsyria2016.com/about/the-un/>, Erişim Tarihi: (13.04.2017).
- Tepeciklioğlu, A. O., ve Tepeciklioğlu, E. E., (2015). Teoriden Pratiğe: Suriye Krizi ve Uluslararası Toplum, SBF Dergisi, Cilt:70, Sayı:1, 163-193.
- Topal, A. H., (2014). "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış için Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", TAAD, Cilt:5, Sayı:19, 102-103.
- Topal, C., (2015). Suriye İç Savaşı ve Uluslararası Düzen, KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:9, 117 -122.
- United Nations, (2016), "Functions and powers of the General Assembly", <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>, Erişim Tarihi: (15.05.2017)
- United Nations, (2016), "History of The United Nation", <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>, Erişim Tarihi: (15.03.2017)
- United Nations, (2016), "Report of the Secretary-General on the Work of the Organization", http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/1, Erişim Tarihi: (06.04.2017).
- Yazıcı, A., (2012). Rusya'nın Suriye Politikası, Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler, Ed: Birol Akgün, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü, 40-44.
- Yılmaz, H., (2013). "Türkiye'de Suriyeli Mülteciler - İstanbul Örneği – Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler, Mazlum-Der.